

Araştırma Makalesi | Research Article

Diyalektik Göstergibilimsel Yaklaşım Çerçevesinde Inferno ve Avengers: Infinity War Filmleri Inferno and Avengers: Infinity War Films in the Framework of Dialectical Semiotic Approach

Muhammed Oğuzhan ŞAHİN (MA Student)
Sakarya University Institute of Social Sciences
Sakarya/Türkiye
muhammed.sahin16@ogr.sakarya.edu.tr

Çiğdem ÇALAPKULU (Asst. Prof. Dr.)
Sakarya University Faculty of Communication
Sakarya/Türkiye
ccalapkulu@sakarya.edu.tr

Başvuru Tarihi | Date Received: 06.10.2022
Yayına Kabul Tarihi | Date Accepted: 21.12.2022
Yayınlanma Tarihi | Date Published: 30.01.2023

Şahin, M. O. ve Çalapkulu, Ç. (2023). Diyalektik Göstergibilimsel Yaklaşım Çerçevesinde Inferno ve Avengers: Infinity War Filmleri. *Erciyes İletişim Dergisi*, 10(1), 305-325 <https://doi.org/10.17680/erciyesiletisim.1184969>

Öz

Sinema, diğer sanat türleri gibi içinde yaşanılan çağın düşünsel silüetini sunan, kitlelere kolayca erişilebilirliğiyle etkisi çok daha hissedilir olan, imgesel doğaya sahip bir insan aktivitesi olarak dikkatle analiz edilmeyi gerektiren bir sanat türüdür. Bunun ötesinde, modern sonrası dönem olarak da tanımlanan ve kültür ürünlerine çeşitlilik, çok anlamlılık, yorumu açıklık gibi tipik özellikler atfedilen bir dönemde gün yüzüne çıkan sinema yapıtlarının ele alınması elzemdir. Bu olguya içerdikleri etik ikilem ve karşıt perspektif sunumu gibi özelliklerle bir örnek oluşturan Inferno 2016 ve Avengers: Infinity War 2018 filmleri, karakterlerin eylem motivasyonları ve dolayımında filmlerin kavramsal temellerinin ve etik çerçevenin ortaya konması amacıyla ele alınmıştır. Bu amaçla yapıtlar anlatı içerisindeki karakterlerin amaç, eylem ve motivasyonları başta olmak üzere anlatıların genel yapısı geleneksel göstergibilim kuramının yanı sıra bu çalışma içerisinde geliştirilen diyalektik göstergibilimsel yaklaşım çerçevesinde analiz edilmiştir. Çalışmanın sonucunda anlatıların protogonistlerinin “conatus” ya da tikel yaşam istemi temelinde hareket ettikleri görülürken, antagonistlerin diyalektik bir dolayım ile ölüm kavramının tikel altığı yoluyla tümel yaşam kavramı ideali uğrunda eylediği görülmüştür. Böylece, anlatıların esas olarak karakterler üzerinden sundukları söylemin aksine derin düzlemde bunun tersine işaret ettikleri belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Göstergibilim, Diyalektik, Sinema, Hollywood, Kötülük.

Abstract

Cinema, like other types of art presents the intellectual silhouette of the age in which it is lived, that has a much more palpable effect with its easy access to the masses, and that requires careful analysis as a human activity with an imaginary nature. Beyond this, it is essential to deal with the cinema works that emerged in a period that is also defined as the post-modern period and where typical features such as diversity, polysemy and openness of interpretation are attributed to cultural products. Inferno 2016 and Avengers: Infinity War 2018 films, which set an example for this phenomenon with their features such as ethical dilemma and opposing perspective presentation, are discussed in order to reveal the conceptual bases and ethical framework of the films in the action motivations of the characters and mediation. For this purpose, the general structure of the narratives, especially the purpose, actions and motivations of the characters in the works, were analyzed within the framework of the dialectical semiotic approach developed in this study, as well as the traditional semiotic theory. As a result of the study, it was seen that the protagonists of the narratives acted on the basis of “conatus” or the particular will to life, while the antagonists acted for the ideal of the concept of universal life through the particular undertone of the concept of death through a dialectical mediation. Thus, it has been determined that the narratives point to the opposite in the deep plane, contrary to the discourse they present mainly through the characters.

Keywords: Semiotics, Dialectic, Cinema, Hollywood, Evil.

Giriş

Yedinci sanat olarak sinemanın değeri ve insanlar üzerindeki etkisi tartışılmazdır. Kitleler için bir eğlence ve gerçeklikten kaçış aracı olmasının yanında sinema aynı zamanda Wagner tarzı eklektik bir sanat olarak kendisini gösterir. Nitekim sinema icadından kısa bir süre sonra bir sanat olarak kabul görmüş ve hakkında pek çok farklı kuram oluşturulmuş gelmiştir (Özarlan, 2019, s. 9). Öncelikle Avrupa'da değer gören sinema özellikle Birinci Dünya Savaşı'nın ardından ABD'de yükselişe geçmiş ve Holywood sineması olarak bilinen şekliyle günümüze değin süren bir hakimiyet oluşturmuştur. Öyle ki bugün ABD film endüstrisinin toplam değerinin 91 milyar dolar olduğu görülmektedir ve pandemi öncesi 2019 yılı kazancı ise 36 milyar dolardır. Bu miktar Holywood'un ardından gelen en büyük ikinci, üçüncü ve dördüncü film endüstrilerinin toplam gelirinden daha fazladır (Statista, 2022).

Sinemanın bir eğlence aracı olmanın ötesinde büyük kitleleri farklı konularda etkilemek, yönlendirmek ve yargılarını manipüle etme gibi potansiyel nitelikleri sinemayı kitleler çağının baş aktörlerinden biri haline getirmektedir. Bu özellikleriyle sinema, kültür emperyalizmi kavramının da önemli bir parçası olarak kabul edilebilir: Nitekim sinema belli kültürlerin, inançların, ideolojilerin, yaşam biçimlerinin, doğruların ve yanlışların insanlara farklı yapı ve biçimlerde sunulduğu bir medya ortamı olarak insanların algılarını ve yargılarını dramatik şekilde değiştirme ve dönüştürme potansiyeline sahiptir (Vang, 2019, s. 1). Söz konusu bu etkiler olumsuz olabilecekleri gibi oldukça olumlu da olabilirler. Nitekim 1993 yapımı Philadelphia filminin ABD'de HIV taşıyıcıları ve eşcinsellere yönelik önyargının yıkılmasında ve toplum bilinçlenmesinde önemli bir rol oynadığı kabul edilmektedir (Cante, 1999, s. 243). Bunun yanı sıra kimi toplumları, sosyal grupları, belli inanç sahiplerini, kılık kıyafetleri belli başlı olumsuz fikir ve davranışlarla ilişkilendirerek etiketleyen ve sonuç olarak izleyenlerin aklında belli başlı kalıplar yaratılmasına yol açan filmler de söz konusudur (Uluç & Küngerü, 2018, s. 4).

Sinema filmleri, anlatı, yapı ve içerikleri var olan diğer her şey gibi değişmekte ve zamanın ruhuna ayak uydurmaktadır. Tıpkı klasik fizikteki sabit evren ve neden sonuç zincirinin modern fizikle birlikte yıkılması, modern dönemin ideallerinin ve büyük anlatılarının dünya savaşlarıyla birlikte yerini post modern subjektiviteye bırakması gibi (Cevzici, 2021, s. 1269) sinema filmlerindeki anlatılar da özellikle yirminci yüzyılın son çeyreğinden itibaren daha yoruma açık, belirsiz, karmaşık konu ve karakterler içerir olmuşlardır. Nitekim Kellner, popüler kültür ürünü olan filmlerin çok anlamlı olduğu ve çoklu analiz gerektirdiğini ifade etmektedir (Kellner, 1991, s. 21) Benzer şekilde Diker, iyi kötü gibi temel ayrımların doğasının post-modern dönemle birlikte değişmeye başladığını belirtir, ona göre artık pek çok filmin katmanlı, çok anlamlı bir yapıya büründükleri görülmektedir (2020, s. 1).

Bu bağlamda bu çalışmada, içerdiği karakter, tür ve motivasyonlarıyla çok anlamlılığa ve etik bir ikileme yol açabilecek bir doğaya sahip iki Holywood filmi bu ayırt edici yönleri açısından göstergebilimsel bir yaklaşımla ele alınmıştır. Buna göre, dünyadaki aşırı nüfus artışı olgusunun doğayı ve bir tür olarak insanlığı tehdit ettiğini ve bu duruma acil/radikal bir çözüm bulunması gerektiğini düşünen ve bu yönde eyleyen 2 farklı antagonist ile edindikleri görev bağlamında status quo'yu sürdürmeye çabalayan protogonistleri konu alan, bu iki film (Inferno 2016 ve Avengers 2018) karakterlerin amaç, eylem ve motivasyonları başta olmak üzere anlatıların genel yapısı Greimas'ın göstergebilim kuramı çerçevesinde detaylı şekilde analiz edilmiştir.

Amaç

Bu çalışmanın temel hedefi iki sinema filminin anlatsal ve mantıksal yapısını var olan göstergebilimsel analiz yöntemine artı olarak geliştirilen yeni bir yaklaşım ile ortaya koymak suretiyle bir yandan göstergebilim kuramına katkı sağlamak, diğer yandan içinde bulunulan çağın ve kolektif bilincin bir yansıması olarak okunabilecek sinemasal eserleri analiz ederek sanatın duyumsal yapısını düşünsel alana çekip bunları kavramsal şekilde açıklamaktır. Nitekim Hegel, din, felsefe ve sanatın temsil, kavram ve duyusal olarak mutlak tinin kendisini dışa vurduğu ve yaşanan çağ ile mutabakatı mümkün kılmayı hedefleyen üç aktivite olduğunu dile getirir. Ona göre din, felsefe ve sanatın içerikleri özdeştir yalnızca formları farklıdır (Shaul, 2022, s. 216). Bu yapıyla sanat eserlerinin yalnızca özneler duyumsal tatmin sağlayan bir araç olmaktan öte bir şey söyleme ve hatta yapma kapasitesine sahip tinsel yapıtlar oldukları söylenebilir (Dixon, 2022, s. 2). Bu ise bizi bu eserleri çözümleme yoluyla eserlerin edimlerinin ya da söylemlerinin neler olduğunu ortaya koyma görevini gerçekleştirmeye götürmektedir. Bu bağlamda çalışmanın cevap aradığı iki temel soru vardır:

1. Ele alınan filmlerin kavramsal temelleri nelerdir?
2. Yapımlar içerisindeki öznelerin edim motivasyonları nelerdir?

Yöntem

Çalışmada Greimas'ın üç aşamalı göstergebilim yaklaşımı kullanılmıştır. Greimas'ın göstergebilimi, kompleks bir yapı halini alarak anlamlı bütünlere özgü anlamsal ayrılıkları ve salt bildirişim dizgelerini ya da göstergeleri değil, anlamlı bütünlere tüm içerikleriyle birlikte ele alır (Yiğitbaşı, 2018, s. 57). Greimas'ın ve Paris Göstergebilim Okulu'nun geliştirdiği ve en kapsamlı çözümleme yöntemi olan bu göstergebilim kuramı üç aşamadan oluşmaktadır ve yüzeyden derine doğru şu şekilde sıralanır: Söylem çözümlemesi, anlatı çözümlemesi ve son olarak temel yapı çözümlemesi (Rifat, 2018, s. 37). Her bir çözümleme aşamasında anlatının farklı elementleri derinlemesine açıklanarak anlatı yapılarının dizimi ve anlamın oluşumu ortaya konmaya çalışılır. Temelde insanın doğa ve diğer insanlarla ilişkisini incelemeyi gaye edinen Greimas, söz konusu bu ilişkileri anlamlandırmaya girişirken, sabit ve değişmez kurallı betimleyici bir bilim yaklaşımı sergilemek yerine, tasarı şeklinde ortaya koyduğu bilimsel yaklaşımı, diğer araştırmacılar ile birlikte sürekli geliştirmiştir (Güneş, 2012, s. 39).

Bu bağlamda çalışmada geleneksel yöntemin anlatı nesnelere üzerine kuruldukları yapıyı ortaya koymak için yeterli olmadığı görülmüş ve homo semioticus un tanımı uyarınca (Rifat, 2018, s. 30) söz konusu anlatıları ve benzer çok katmanlı anlatıların üzerine bina edildikleri temel mantıksal yapıların açık seçik ortaya konmasını sağlayacak 'diyalektik göstergebilimsel şema' olarak isimlendirilen yeni bir göstergebilimsel çözümleme aşaması geliştirilmiştir. Bu yaklaşım erişilen sentez ile yeni bir bilgi edinmeyi olanaklı kılan ve temel mantıktan farklı olarak bir keşif yöntemi olarak kabul edilen diyalektik mantık temel alınarak geliştirilmiştir (Ural, 2017, s. 179). Bu çerçevede ele alınan anlatıların temel kavramları olan ölüm-yaşam kavramları, alt karşıtlıklarından türetilen sentezi ve bunun dolayımında anlatıdaki eyleyenler ile söz konusu kavramların gizil ve doğrudan ilişkilerini ortaya koymayı olanaklı kılan diyalektik göstergebilimsel şema çerçevesinde ele alınmıştır.

Bulgular

Inferno (Cehennem) 2016

Dan Brown'ın aynı isimli romanından uyarlanan film, kitabın ilk baskısından yaklaşık 3 yıl sonra gösterime girmiştir. Çalışma kapsamında filmin merkeze alınacak olmasının yanında eserin ortaya çıkışındaki orijinal doğasının farkında olmak için orijinal hikâyeye de işaret edilecektir.

Filmin Künyesi

Yönetmen: Ron Howard, Görüntü Yönetmeni: Salvatore Totino, Senaryo: Dan Brown, David Koepp, Yapım Yılı: 2016, Süre: 121 dk.

Filmin Özeti

Film, Bertrand Zobrist isimli ünlü bir biyomedikal mühendisi ve milyarderin aşırı nüfus artışı, doğanın vahşice yok edilmesi ve bunlar sonucunda gelecekte yaşanması beklenen olayların sonuçlarıyla ilgili verdiği çarpıcı ve iddialı bir sunumdan kesitler ile başlar. Zobrist, çağlar boyunca pek çok salgın ve felaket yaşandığını, bu olayların kötü olarak algılansa da ardından gelen refah ve kültürel/bilimsel gelişimin göz ardı edilmemesi gerektiğini söyler. Konuyla ilgili Dünya Sağlık Örgütü ile de görüşen Zobrist, sonuç alamayınca olağanüstü bir bulaşıcılığa sahip ölümcül bir virüs geliştirir. Bunun haberini alan otoriterler ise Zobrist'i yakalayıp virüsü etkisiz hale getirmek isterler ancak Zobrist virüsün yerini söylemektense intihar etmeyi tercih eder. Zobrist'in virüsü sakladığı yer Zobrist tarafından oluşturulmuş hazine avına benzer bir ipucu oyunudur ve ipuçlarında değinilen konular, olaylar ve ilişkileri ancak anlatının baş karakteri Langdon çözebilir. Langdon kendisine yardım eden bir tıp doktoru ile bu bulmacanın sonunun Yerebatan Sarnıcı'nda bittiğini öğrenir ve yardım eden doktorun Zobrist'in sevgilisi ve yetkililer ele geçirmeden virüsü aktive edecek kişi olduğu ortaya çıkar. Langdon, yetkililerle sarnıca gider ve Zobrist'in destekçileri ile yaşanan bir mücadelenin ardından virüs aktif olmadan ele geçirilir. Film içerisindeki bu sonuç anlatının orijinal metninden virüsün kimseye bulaşmadan ele geçirilmesi ve öldürücü bir virüs olması özellikleri ile farklıdır. Orijinal bütünde Zobrist, dünyadaki insanların büyük çoğunluğunu kısır yapacak bir virüs geliştirmiştir, Langdon ve yetkililer virüsü ele geçirmeye geldiklerinde virüs çoktan içme suyuna karışmış ve büyük bir hızla tüm insanlara bulaşmaya başlamıştır (Brown, 2013, s. 374).

Inferno (Cehennem) Filminin Göstergibilimsel Çözümlemesi

Çözümlemenin bu kısmı anlatı ve söylem üst başlıkları altında gerçekleştirilmektedir.

Söylem Çözümlemesi

Özneler

Film temel olarak iki farklı özneyi merkezi olarak ele almaktadır. Bununla birlikte pek çok yardımcı özne bulunmaktadır.

1 Bertrand Zobrist, karşıt anlatı çözümlemesi bağlamında çalışmanın merkez öznesidir. Zobrist milyarder bir biyomedikal mühendisidir, bunun yanında antik çağ ve orta çağ sanatına ve -başta Dante olmak üzere- sanatçılarına yoğun bir ilgi duyar. Yani olağanüstü bir ekonomik özgürlüğe ve yüksek bir entelektüel kapasiteye sahiptir. Zobrist, insan nüfusunun olağanüstü bir hızla yükseldiğini bu durumun kaçınılmaz olarak insanlığın ve hatta gezegenin sonu olacağını ancak böylesi bir tehdiye karşı hiçbir ciddi önlemin alınmadığını savunmaktadır. İnsanlığın geleceği için ciddi bir eylemin gerekliliğine

inanarak insan nüfusunu azaltacak bir virüs geliştirir. Sienna Brooks ile romantik bir ilişkisi bulunmaktadır.

2 Robert Langdon, serinin geri kalanı gibi anlatının temel öznesidir. Langdon ikonoloji ve sembol bilimi uzmanıdır. Özellikle Avrupa tarihi, sanatı ve mimarisine dair derin bilgi kapasitesi bu konularla ilişkili olaylarda başvurulan ilk kişilerden biri olmasına yol açmaktadır. Oldukça saygın bir kişidir ve Sienna Brooks da onun hayranı olan insanlardan biridir.

3 Sienna Brooks, konudil içerisinde önemli bir role sahip bir diğer öznedir. Brooks, tıp doktoru, sporcu ve bir entelektüel olarak tanımlanabilir. Zobrist'in kız arkadaşıdır ve Zobrist'in tüm planından haberdardır ve bu konuda onu desteklemektedir. İnsanlığın kurtarılması gerektiğini, bunun için de bir bedel ödeneceğine inanır. Hedefine ulaşmak için Langdon'ı kolaylıkla kullanmıştır.

4 Elizabeth Sinskey, Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)'nün üst yöneticisidir. Langdon'un yakın bir arkadaşıdır. Langdon sonu hastanede bitecek olan kaçırılma olayı esnasında Sinskey ile birlikte. Nüfus problemi konusunda Bertrand Zobrist tarafından kendisine kitlesel kısırlaştırma önerisi sunulmuş, o bunu reddetmiş ve Zobrist'i takibe aldırıştır. Anlatıdaki güçlü legal otorite olarak öne çıkar.

Zaman

Konudil basitçe üç farklı zaman diliminde işlenmektedir. İlk olarak Bertrand Zobrist'in hala hayatta olduğu, Sienna Brooks ile birlikte yaşadığı, akabinde söz konusu virüsü oluşturduğu, bunun üzerine intihar etmek zorunda kaldığı geçmiş zamandır.

İkinci olarak yine bir geçmiş zaman söz konusudur; bu Robert Langdon'ın kendisini Floransa'da bir hastanede bulmadan önceki birkaç gündür.

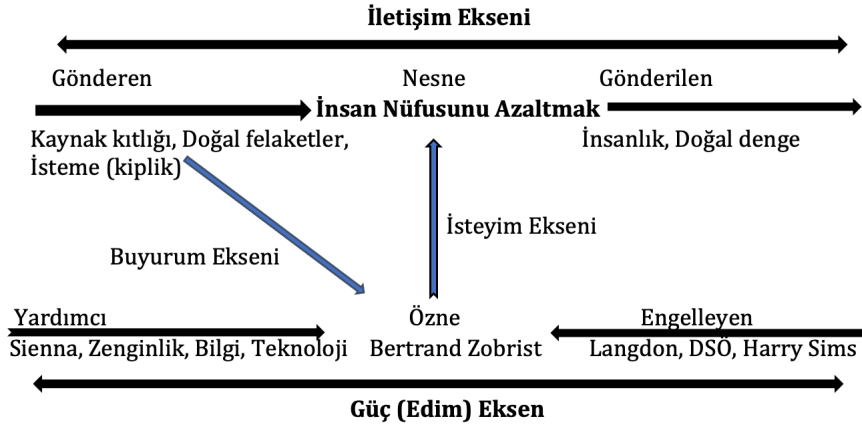
Son olarak anlatının büyük bölümünün içerisinde geçtiği ve tüm olayların çözüldüğü şimdiki zaman vardır; bu zaman dilimi ortalama yalnızca bir gün sürmektedir ve Langdon'un ipuçlarını çözüp virüsün yerini tespit ettiği kesittir.

Uzam

Anlatı içerisinde dört farklı genel uzam ve pek çok farklı konum bulunmaktadır. İlk uzam Boston'dur; burası ABD'de Langdon'ın yaşadığı şehirdir. İkinci olarak Floransa Zobrist'in intihar ettiği, Sienna Brooks'un yaşadığı ve Langdon'un hastanede uyandığı uzamdır. Ayrıca anlatının büyük bölümün geçtiği uzamdır. Buna mukabil olan bir diğer uzam ise Venedik şehridir. San Marco Bazilikası bu uzam içerisinde bulunan bir diğer uzamdır. Son olarak İstanbul anlatının son uzamıdır. Ayasofya, İstanbul Üniversitesi ve Yerebatan Sarnıcı söz konusu uzamlardır.

Anlatı Çözümlemesi

Anlatı çözümlemesi içerisinde öncelikle anlatının karşıt öznesi konumunda olan Bertrand Zobrist öznesinin motivasyon ve eylemleri ele alınacaktır. İkincil olarak ise anlatının sözdiziminin merkezinde olan Langdon öznesi aynı perspektiften ele alınacaktır.

Şekil 1. Bernard Zobrist Eyleyen Modeli

İsteyim Eksen: Konudilin öznesi Bertrand Zobrist'tir. Zobrist insan nüfusundaki aşırı artışın ekolojik, ekonomik ve katastrofik etkileri konusunda oldukça endişeli biridir. Muhtemel bir kaosu önüne geçmek isteyen Zobrist bunun için insan nüfusunun kontrol altına alınmasını ister; ancak bu durumun kitlelerin ve otoritelerin gözetiminde mümkün olmadığına karar verir.

İletişim Eksen: Özne'nin göndereni içinde bulunulan durum; aşırı nüfuslu ve kendisine yetemeyen bir dünyanın varlığı ve Zobrist'in bu duruma bir çözüm bulma istediği (istemek)dir. Yani özenin kendisi dışında farklı bir Gönderen özne bulunmamaktadır. Gönderilen ise tüm mirasıyla felaketten kurtarılmak istenen ve bu anlamda kendisi için kendisi feda edilen insanlık ve ona yaşam olanağı sunan doğal çevre yani ekolojik bütündür.

Güç Eksen: Konudilin öznesi Zobrist'in yardımcısı konumundaki Sienna Brooks karakteridir. Brooks, Zobrist'in aynı zamanda kız arkadaşı ve planının destekçisidir. Dünyanın farklı alanlarında Zobrist ile aynı düşüncüyü paylaşan insanlar da dolaylı ya da direkt olarak yardımcıları olarak görülebilir. Bunun yanında Zobrist'in sahip olduğu bilgi kapasitesi ve olağanüstü maddi imkanları birer yardımcı kapsamında değerlendirilebilir. Engelleyiciler olarak ise özel bir örgütün yöneticisi olan Harry Sims, Robert Langdon, DSÖ'nün yöneticisi Elizabeth Sinskey ve dolayısıyla legal otoriteler bulunmaktadır.

Bertrand Zobrist'in Anlatı İzlenesi

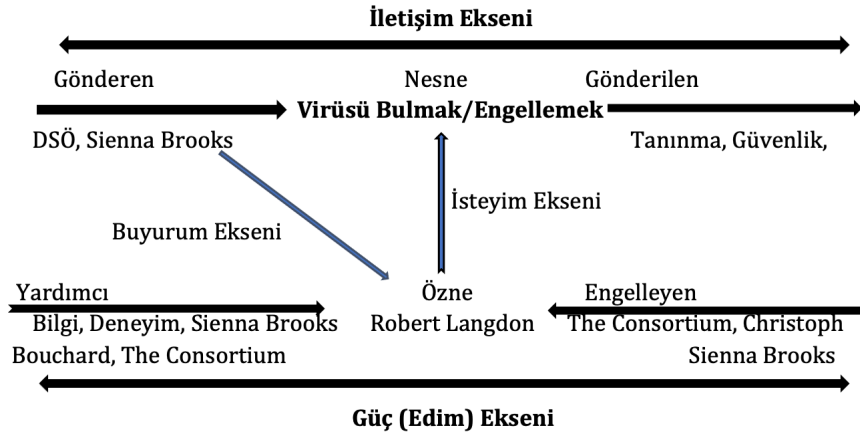
Eyletim: Bernard Zobrist'in buyurum ekseninden var olan duruma dair düşünceleri ve yargıları dışında bir eyletim öznesi bulunmaz. Yani öznenin kendisi dışında ayrı bir eyleten öznesi yoktur.

Edim: Bernard Zobrist hali hazırda oldukça varlıklı ve biyoteknoloji konusunda uzmandır, amacı için edinmesi gereken bir yetenek bulunmaz. Anlatı öncesinde amacı için gerekli olan nesneyi yani virüsü anlatı öncesi bir zamanda, iki yıl içerisinde yaratmıştır.

Kiplik: Yapmak istemek

Edim: Zobrist edimini söz konusu virüsün, kendi ölümünden bir hafta sonra tüm dünyada yayılmasını sağlayacak bir düzenekle gizli bir yere yerleştirerek gerçekleştirir.

Yaptırım: Zobrist'in gerçekleştirmeyi amaçladığı edim otorite tarafından öğrenilmesiyle cezalandırılmak için takip edilmiş ancak gerçekleştirdiği edim sonuçlanmadan ya da daha doğrusu ediminin sonuçlanabilmesi için intihar etmiştir.

Şekil 2. Robert Langdon Eyleyen Modeli

İsteyim Ekseni: Anlatının merkezi öznesi Robert Langdon karakteridir. Meraklı ve bilgili biri olmasıyla öne çıkar. Langdon, ortasına düştüğü maceranın ve ipuçlarının peşinden gider. Bu noktada anlatının diğer öznelerinin değer nesnesi olan Virüs Langdon'u bir kipsel özne haline getirir. Ancak aynı zamanda kendisi de virüsün engellenmesini ister, bu anlamda nesnesi virüsün engellenmesidir.

İletişim Ekseni: Langdon, anlatının başında Dünya Sağlık Örgütü tarafından Zobrist'in oluşturduğu ve virüsün yerini gösteren 'bulmacayı' çözmek için yardıma çağırılır. Aynı amaçla Brooks tarafından da çağırılır ve bu anlamda göndereni DSÖ ve Sienna Brooks'dur. Gönderileni ise hem kendisi hem de insanların güvenliğidir. Bunun yanında Elizabeth Sinskey tarafından tanınma bir gönderilen olarak görülebilir.

Güç Ekseni: Langdon'u değer nesnesine ulaştırabilecek yegâne özne olarak konumlanması onu pek çok farklı karakter için bir kipsel özneye dönüştürmektedir. Bu anlamda ilk olarak Sienna Brooks, Langdon öznesi için bir yardımcıken belli bir zaman ve uzam içerisinde Langdon'un engelleyicisi konumuna geçmiştir. Tam tersi bir durum ise Harry Sims karakterinin başında olduğu The Consortium kurumu için de geçerlidir; başlangıçta Langdon'un engelleyicisiyken anlatının bir noktasından sonra yardımcı konumuna geçmiştir.

Robert Langdon'ın Anlatı İzlenesi

Eyletim: Daha önce de değinildiği üzere Langdon 4 farklı eyletene sahiptir. Bunlar DSÖ, Brooks, Bouchard ve The Consortium'dur. Bunun yanında virüsün ölümcül olması nedeniyle 'zorunda olmak' kipliğine sahiptir.

Edinim: Langdon, eylemi için gerekli olan yetilerin çoğuna hali hazırda sahiptir; ancak edindiği şeyler eylemini gerçekleştirmek için gerek duyduğu ipuçlarıdır. Bunları kendi üzerindeki bir yansıtıcı, bir tablodaki ifade, bir heykeldeki şiir olarak edinmiştir.

Kiplik: Yapmak zorunda olmak

Edim: Langdon, edindiği ipuçları sayesinde kısa sürede eyletildiği şeyi yani nesnesini yani virüsün yerini tespit etmiş ve böylece virüsün yayılması önlemiştir.

Yaptırım: Eylemlerinin iyi bir sonuç vermesiyle Langdon, Elizabeth Sinskey tarafından tebrik edilir, kaybettiği güvenliği tekrar kazanır.

Yenilmezler-Sonsuzluk Savaşı (2018)

Filmin Künyesi

Yönetmen: Anthony Russo, Joe Russo, Görüntü Yönetmeni: Trent Opaloch, Senaryo: Christopher Markus, Stephen McFeely, Yapım Yılı: 2018, Süre: 150 dk.

Filmin Özeti

Yenilmezler: Sonsuzluk Savaşı filmi, 4 Yenilmezler filminden üçüncüsüdür. Yenilmezler filmleri Marvel sinema evreni içerisinde yer alan süper kahramanların hep birlikte yer aldıkları seri içerisinde ayrı bir seridir. İlk filmde son filme kadar her bir filmde küresel bir tehlikeye karşı süper kahramanlar güçlerini birleştirirler. Serinin ilk iki filmde dünyayı başarılı şekilde savunan süper kahramanlar ele alınan Sonsuzluk Savaşı filminde daha önce karşılaşmadıkları türde ve çalışmanın konusu olan çok güçlü bir rakiple karşılaşır. Bu rakip Thanos'tur. Thanos, kendi gezegeninde yaşanan aşırı nüfus ve aşırı tüketim sonucunda meydana gelen yıkımın evrendeki canlıların tümünün başına gelmesinin, bunun kaçınılmaz olduğunu, bu yüzden evrende bir düzenin, bir dengenin sağlanması gerektiğine inanır. Bu düzeni başta gezegenleri istila edip canlıların yarısını katlederek gerçekleştirmeye çalışan Thanos, daha sonra evren yaratıldığında ortaya çıkan altı güç taşı kullanarak evrendeki tüm canlıların yarısını ortadan kaldırmayı amaçlar. Bu altı taşın üçü dünyadadır. Bu nedenle Thanos'un ekibi dünyaya gelerek bu taşları almaya çalışır; ancak süper kahramanlar buna engel olurlar. Farklı uzamlarda gerçekleşen pek çok çatışma ve savaşın ardından Thanos'un bizzat kendisi dünyaya gelerek ihtiyacı olan son taşı alır ve kahramanlar buna engel olamaz. Sonuç olarak Thanos edindiği taşlarla 'parmağını şıklatarak' tüm evrendeki canlıların yarısını ortadan kaldırmayı başarır.

Yenilmezler: Sonsuzluk Savaşı Filminin Göstergibilimsel Çözümlemesi

Çözümlemenin bu kısmı anlatı ve söylem üst başlıkları altında gerçekleştirilmektedir.

Söylem Çözümlemesi

Özneler

Konudil pek çok merkezi öznenen oluşmaktadır, bu yüzden çözümleme sürecinde de ikiden fazla karakterin detaylı incelemesi, yapının işleyişinin anlaşılması için gerekli görülmektedir.

1 Thanos, çalışma kapsamında yapılan karşıt anlatı çözümlemesi bağlamında çalışmanın temel öznesi konumundadır. Gezegen istilacıları olarak bilinen Chitauri adlı bir orduya ve Black Order adlı tehlikeli bir ekibe liderlik eden Thanos'un tek arzusu evrendeki canlılar arasında doğal bir denge sağlamaktır. Thanos, bu ideal uğrunda yapılacak her şeyi mubah kabul eder.

2 Tony Stark, süper kahramanların oluşturduğu Yenilmezler ekibinin liderlerinden biri olarak kabul edilir. Stark, olağanüstü zenginliğe sahip bir dâhidir. Geliştirdiği zırhla tehlikeli görevleri icra eder ve insanları korur. Thanos'un en önemli rakiplerinden biridir.

3 Steve Rogers, Yenilmezler ekibinin bir diğer lideri olarak görülür. İkinci dünya savaşı sırasında süper asker yaratma projesinin ilk ve tek örneği olarak ortaya çıkmıştır. Sahip olduğu azim, inanç ve erdemleri ile bir lider olarak öne çıkar. Diğer kahramanları insanları koruma mücadelelerinde organize etmektedir.

4 Steven Strange, kahramanlar ekibinin bir diğer önemli üyesidir. Binlerce yıllık bir tarihe sahip mistik sanatlar örgütünün bir üyesidir. Öncesinde önemli bir cerrah olan Dr. Strange

daha sonra mistik sanatlar ustasına dönüşmüş ve zaman taşının koruyucusu olmuştur. İnsanların dünyasıyla pek ilişkisi olmayan Dr. Strange koruduğu zaman taşını almak için gelen Thanos ve ekibine karşı Yenilmezler ekibiyle birlikte hareket etmektedir.

5 Thor, Asgard krallığının veliaht prensi ve yıldırım tanrısıdır. Üvey kardeşi Loki'nin dünyada sebep olduğu yıkımda Yenilmezler ekibi ile birlikte mücadele etmiştir. Babası Odin'in ölümü sonrası Ragnarok kehanetinin gerçek olmasıyla evini, krallığını, ikonik silahını ve tüm ailesini kaybetmiştir. Arda kalanlar ise Thanos tarafından öldürülmüştür.

6 Vision, Tony Stark'ın kişisel dijital asistanı olan bir yapay zekâ sistemi olarak ortaya çıkmıştır. Yenilmezler serisinin ikinci filmde zihin taşının yapay bir bedene yerleştirilmesi ve yapay zekâ Jarvis'in bu bedeni kontrol etmesiyle Vision ortaya çıkmıştır, gerekli durumlarda kahramanlarla birlikte hareket eder. Başında zihin taşını taşıyor olması sebebiyle Thanos'un en önemli hedeflerinden biridir.

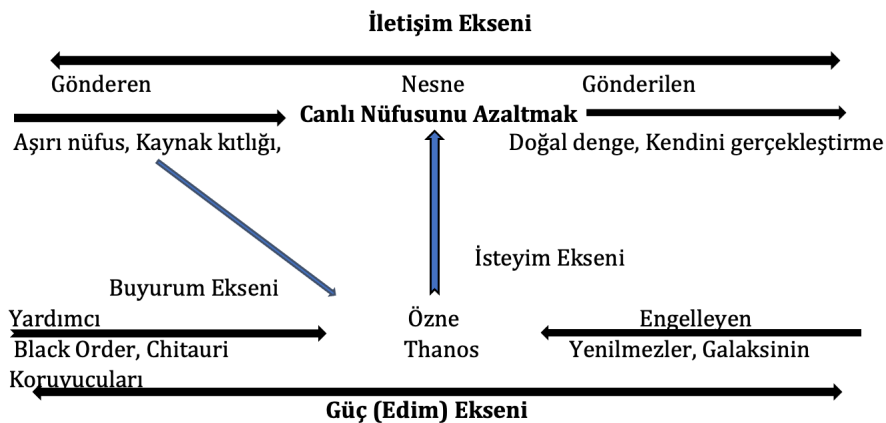
Zaman

Konudil tek bir zaman dilimi içinde geçmektedir: Kurgusal günümüz. Anlatı başından sonuna bağlantılı ve statik bir zaman içerisinde eklemlenerek ilerlemektedir. Bunun yanı sıra anlatı içerisinde kimi geçmiş zamanı gösteren bölümler söz konusudur ancak bunlar temel anlatıdan bağımsızdır.

Uzam

İlk uzam Thanos'un saldırdığı uzay boşluğundaki bir mülteci gemisidir, ikincisi Black Order üyelerinin indiği ve pek çok kahramanın yaşadığı Amerika Birleşik Devletleri'nin New York şehridir. Bir diğer uzam, uzayda yolculuk eden, içinde süper kahramanların bulunduğu bir uzay gemisidir, diğeri ise Vison ve Wanda'nın bulunduğu uzam olan Edinburgh'dur. Dünya dışı uzamlardan bir diğeri Knowhere isimli terk edilmiş bir mekandır. Nidavellir ise kahramanlardan biri olan Thor'un yeni bir tanrısal silah yaptırmak için gittiği bir cüce diyarıdır. Titan gezegeni Thanos'un doğduğu gezegen ve kahramanlarla bir çatışma yaşadığı uzam olarak anlatı içerisinde bulunur. Bir diğer dünya dışı uzam ruh taşının bulunduğu Vormir gezegenidir. Dünyadaki son uzam kahramanlardan Black Panther'in yaşadığı ve Thanos ile yapılan savaşın gerçekleştiği uzam Wakanda ülkesidir. Konudilin son uzamı ise Thanos'un edimini gerçekleştirdikten sonra yaşamak için gittiği Garden isimli yeşilliklerle dolu bir gezegendir.

Anlatı Çözümlemesi

Şekil 3. Thanos Eyleyen Modeli

İsteyim Ekseni: Çalışmanın merkezi öznesi anlatının karşıt, kötü karakteri olan Thanos'tur. Thanos, evrendeki canlıların nüfusunun sürekli olarak arttığını, var olan kaynakların bu nüfusu kaldıramayacağını, dolayısıyla canlıların bir kısmını kendi yol açacakları felaketten korumak için ortadan kaldırmak ister. Bu öznenin değer nesnesidir. Öte yandan söz konusu değer nesneye ulaşmasını mümkün kılacak olan Sonsuzluk Taşları diğer bir nesne, yani kipsel nesne olarak ortaya çıkarlar.

İletişim Ekseni: Bu ekseninde özneyi gönderen olarak ortaya çıkan kavramlar; içinde bulunulan aşırı nüfus fenomeni, kaynak kıtlığı ve istem olgusudur. Thanos bu anlamda ele alınan diğer karşıt öznelere benzer bir şekilde kendisi dışında gönderen bir özneye sahip değildir. Nitekim eksenin öteki ucunda da benzerlikler söz konusudur. Gönderilen noktada öznenin kişisel kazancı yoktur ya da edinilen kazançlar değildir, arzu edilen ideanın gerçekleştirilmesi, fark yaratılması ve kişisel tatmindir.

Güç Ekseni: Öznenin eyleminde yardımcı olarak bulunan, kendisine sadık ve Thanos'un bizzat ilgilenmesi gerekmeyen şeyleri halleden iki gruptan oluşan bir ekibi vardır. Bunların ilki devasa bir ordu olan Chitauri ve üstün yeteneklere sahip küçük bir ekipten oluşan Black Order'dır. Öznenin karşısında ise pek çok farklı yeteneğe sahip ve pek çok farklı uzamda yaşayan süper kahramanlar vardır. Bunlar genel olarak süper kahramanlar tikel olarak ise Yenilmezler ve Galaksinin Korucularıdır.

Thanos'un Anlatı İzlenesi

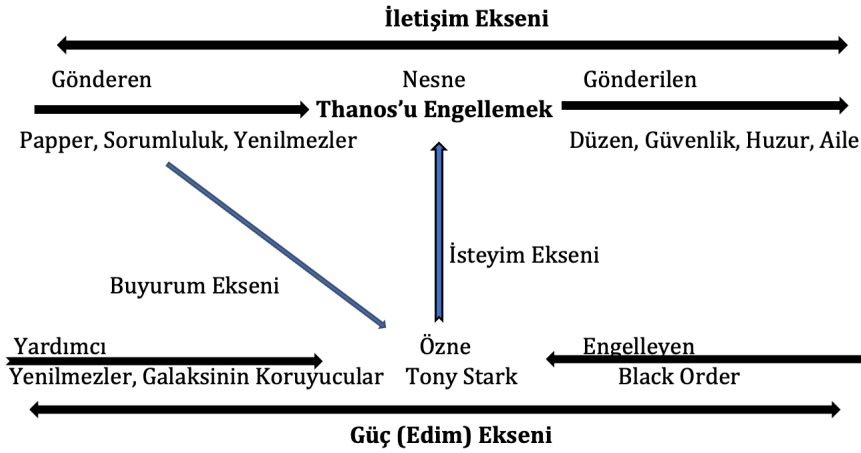
Eyletim: Thanos, kendi gezegeninde gerçekleşeceğini ön gördüğü iklimsel küresel felaketi önlemek istemiştir. Bunu için hiçbir statü ya da konum fark etmeksizin rastgele olarak nüfusun azaltılmasını yani bir tür rastgele soy kırım önermiştir. Bu önerisi önde gelen yöneticiler tarafından reddedilmiş farklı önlemler de alınmamış ve gezegen felakete uğramıştır. Evrende diğer canlı barındıran gezegenlerin de aynı kaderi paylaşmasını engellemeye çalışır. Yani öznenin eylemini yaşadığı tecrübeler sonucunda vardığı bir karar, bir hedeftir.

Edinim: Thanos, edimi için gerekli olan sonsuzluk taşlarını farklı uzamlarda farklı mücadeleler vererek edinir ve konudilin büyük bölümü Thanos'un edinim aşamasından oluşur. Xandar ve Nova Kolordusu'nu yok ettikten sonra Güç Taşını edinir. Ardından mülteci gemisini yok ederek Uzay taşını alır. Knowhere gezegenindeki koleksiyoncudan Gerçeklik taşını alan Thanos, Ruh taşını kızı Gamora'yı kurban ederek edinirken, Zaman Taşını Dr. Strange'den Tony Stark'ın hayatını bağışlayarak elde eder. Son olarak Vison karakterinin taşıdığı Zihin taşını, zaman taşını kullanarak edinir.

Kiplik: Yapmak İstemek

Edim: Thanos, edimi için gerekli son edinimi de gerçekleştirmesinin ardından sahip olduğu taşların gücünü kullanarak 'parmağını şıklatır.' Böylece evrendeki canlıların yarısı rastgele şekilde yok olur.

Yaptırım: Edimi sonrasında Thanos 'sonunda denge halindeki bir evrende' güneşin batışını izlemek ve inzivaya çekilmek için Garden gezegenine gider.

Şekil 4. Tony Stark Eyleyen Modeli

İsteyim Ekseni: Anlatının merkez öznelerinden biri Tony Stark ya da Demir Adam'dır. Stark, eşitsizlik, savaş ve terörle mücadele etmek için Demir Adam'a dönüşmüştür. Bu anlatı içerisinde Stark, bir anlamda Thanos'u ya da nesnesine erişmesini engellemeyi nesne edinmiştir.

İletişim Ekseni: Bu ekseninde gönderen olarak üç farklı özne bulunmaktadır. Bunlardan ilki Stark'ın partneri Papper'dır. Stark'ın sahip olduğu tek yakın olarak Papper'ın tehdit altında olması onu bir gönderen kılar. Anlatının başında ikilinin yakın ilişkisi bunun bir göstereni olarak yorumlanabilir. Bu anlamda Stark'ın gönderileni de hali hazırda var olan durumun, güvenli koşulların korunumudur.

Güç Ekseni: Bu ekseninde öznenin yardımcıları aşikâr olduğu üzere bir parçası olduğu kahramanlardır ve karşılarında ise Black Order ekibinin üyeleri bulunur.

Tony Stark'ın Anlatı İzlenesi

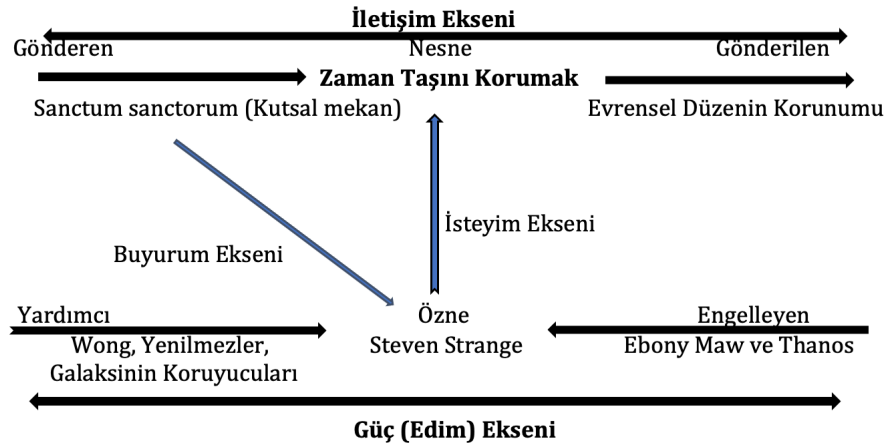
Eyletim: Stark, Thanos'un ve Black Order'ın saldırmak için geldiği bilgisi üzerine Yenilmezler ekibince yardıma çağırılır.

Edinim: Stark, Demir Adam olarak edimi için gerekli olan değil ancak elde edebileceği güç ve yeteneğin tamamına anlatı öncesinde sahipken, edimi için gerekli olan bilgiyi Dr. Starng ve Galaksinin Koruyucuları ekibinden edinir.

Kiplik: Yapmak zorunda olmak

Edim: Stark'ın ediminin amacı karşıt özne olan Thanos'u etkisiz hale getirmek/ Zaman taşıyı korumaktır. Bu eylemi aynı amacı paylaşan öznelerle Titan gezegeninde gerçekleştirmeye çalışırlar; ancak Thanos'a yenilir ve başarısız olurlar.

Yaptırım: Stark başarısız edimi sonucunda sevdiği kişileri kaybeder ve sahip olduğu sorumluluğun gerçekleştirememesinin verdiği ruhsal olumsuzluğa maruz kalır.

Şekil 5. Steven Strange'in Eyleyen Modeli

İsteyim Eksenini: Özne olarak Dr. Strange anlatı içerisinde oldukça kilit bir konumda bulunur. Diğer kahramanlardan farklı bir göndereni bulunmakla birlikte 'Thanos'u durdurmak' değişmez nesnedir.

İletişim Eksenini: Dr. Strange bir parçası olduğu ve evrensel zamanın ve gerçekliğin korunumunu sağlayan bir yapı olarak var olan Sanctum Sanctorum'un yüklediği sorumluluk bağlamında bir gönderene sahiptir. Taşdığı ve kullandığı zaman taşı her şey pahasına koruması gereken yegâne şeydir. Bu bağlamda gönderileni de Sanctum Sanctorum'un sağlamış olduğu evrensel düzenin devamlılığı, zaman taşının korunumudur.

Güç Eksenini: Steven Strange'in ediminde yardımcıları Yenilmezler ekibinin üyeleri yani süper kahramanlar, Sanctum'da birlikte görev yaptığı Wong ve Galaksinin Koruyucuları ekibi vardır. Engelleyeni ise Black Order üyesi Ebony Maw ve Thanos'tur.

Steven Strange'in Anlatı İzlenesi

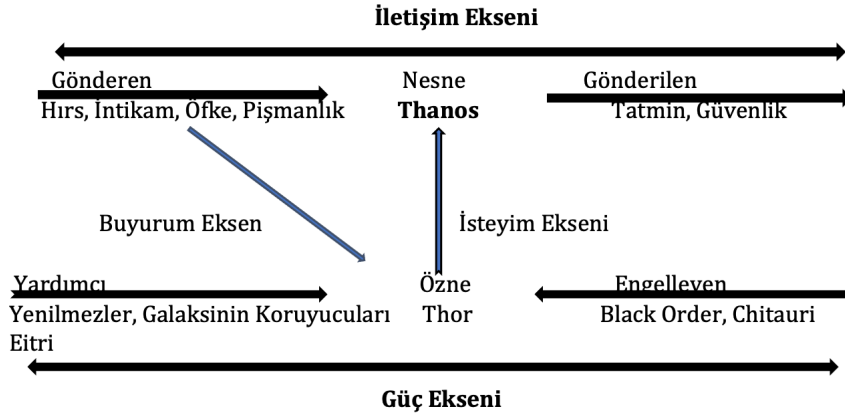
Eyletim: Dr. Strange, Hulk'un, Thanos'un geliyor olduğunu, niyetini bildirmesi ve yardım istemesiyle eyletilir. Strange'in eyletimdeki temel motivasyonu zaman taşını ve kendi tanımıyla "evrensel gerçekliği" korumaktır.

Edinim: Dr. Strange, anlatı içerisinde nesnesine ulaşmak için geleneksel bir edinim süreci geçirmez, sahip olduğu zaman taşını kullanarak gelecekteki muhtemel olayları izlemesi ve bu şekilde 'edindiği' bilgiler ışığında eylemesi Steven Strange'in edinimini oluşturur.

Kiplik: Yapmak zorunda olmak

Edim: Dr. Strange Thanos'u etkisiz kılmak yani taşı korumak amacıyla Titan gezegeninde geleceği izlemiş ve Thanos ile savaşmıştır. Bu anlatı içinde Dr. Strange ediminde başarısız olur ve Thanos tarafından mağlup edilerek taşı kaybeder.

Yaptırım: Thanos'un edimi sonrası evrende ortadan kaybolan canlılarla birlikte kaybolur.

Şekil 6. Thor Eyleyen Modeli

İsteyim Ekseni: Thor anlatının kilit öznelerinden biridir. Bu ekseninde öznenin nesnesi diğer kahramanlarla benzer olsa da sevdiklerinin Thanos tarafından öldürülmesi Thor'u temel arzusu intikam olan bir özneye dönüştürmüştür.

İletişim Ekseni: Thor, konudilin ilk kısımlarında sevdiklerinin Thanos tarafından öldürülmesini deneyimlemesiyle intikam arzular, bu anlamda öznenin kendine dışsal bir gönderen öznesi yoktur, kendi kendisinin gönderenidir. Bu anlamda gönderileni de kaybettiklerinin geri kazanımıdır ki bunlar da kendini gerçekleştirme / kendine güven ve güvenlidir.

Güç Ekseni: Thor'un ediminde yardımcı konumunda ilk olarak Galaksinin Koruyucuları gelir, ardından edimini gerçekleştirme için gerekli gereçleri edindiği Eitri karakteri vardır. Son olarak Yenilmezler kahramanları Thor'un yanında olurlar. Söz konusu edimde öznenin karşısında buldukları ise Thanos'un 'yardımcıları' olan Black Order ve Chitauri'dir.

Thor'un Anlatı İzlenesi

Eyletim: Thor, içinde bulunduğu uzay gemisinin Thanos tarafından işgale uğraması ve kendisi dışında herkesin öldürülmesi üzerine intikam duygusu ile eyletilir.

Edinim: Thor edimi için gerekli yetenekleri ve araçları edinim süreci anlatıya yayılmıştır. Öncelikle Galaksinin Koruyucularının yardımıyla Tanrısal silahlar yapabilen bir demirci olan Eitri'ye giden Thor, burada büyük bir mücadele ve azim göstererek Stormbreaker silahını edinir ve böylece tanrısal güçlerine yeniden kavuşur.

Kiplik: Yaptırım yapmak

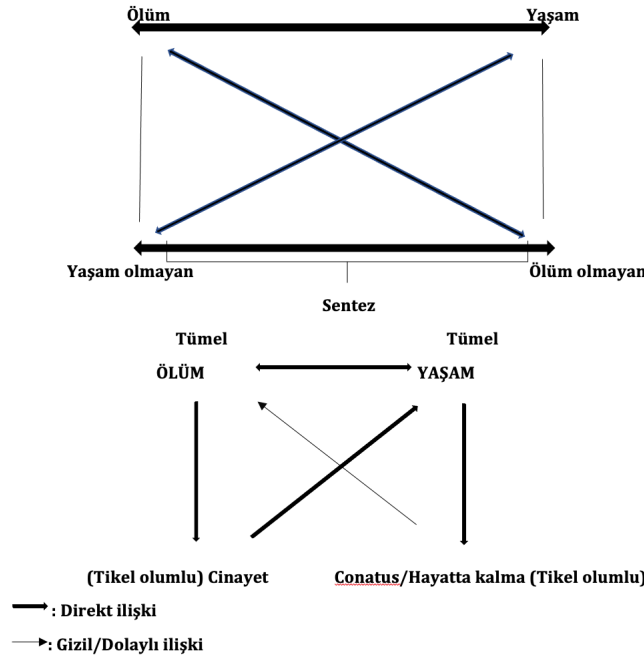
Edim: Thor, dünyada Black Order ve Chitauri'ye karşı savaşan Wakanda ve Yenilmezler ekibine katılarak tüm düşmanları yok eder. Ardından ortaya çıkan ve nihai eylemini gerçekleştiren Thanos'u biraz geç kalarak edindiği silahla vurur ancak etkisiz hale getiremez.

Yaptırım: Thor, Thanos'u etkisiz hale getiremediği için intikamını alamamıştır, böylece sevdiğilerine yeniden kavuşamaz, yok olan evini yeniden inşa edemez.

Örneklemin Temel Mantıksal Yapı Çözümlemesi

Bu çalışmada ele alınan anlamlı bütünlerin her biri aynı kavramsal temellere dayanmaları çerçevesinde geleneksel çözümleme yönteminden farklı olarak tek bir temel mantıksal

yapı çözümlemesi yapılmıştır. Bu bağlamda gerçekleştirilen çözümleme, ele alınan her bir anlatı için geçerlidir. Temel yapı çözümlemesinin ardından bu kavramlar arası ilişkilerin gerçekteki tezahürleri ya da söylemsel karşılıkları ortaya konmuştur.

Şekil 7. Anlatıların Ölüm-Yaşam Karşıtlığı Temelli Diyalektik Temel Yapısı

Ölüm ve Yaşam karşıtlığı bir kültür ögesi olarak konudilin temelinde bulunmaktadır. Ölüm ve yaşam kavramları birer karşıt olsalar da ele alınan anlatılar içerisindeki rolleri basit birer karşıtlık olarak kabul edilmelerine izin vermez. Ölüm kavramı konudiller içerisinde çelişigi olan ölüm olmayan ile yakından bağliken Yaşam kavramı da aynı şekilde çelişigine işaret ederek geleneksel anlamda çelişmezlik ilkesinin bir ihlaline işaret eder gibidir. Ancak bu noktada anlatının bu çelişik yapıyla diyalektik bir işleyiş sunduğu görülür. Diyalektik, bir şeyin -mesela denilebilir ki insan düşüncesinin- diyalektik üçlü olarak tanımlanan tez, anti-tez, sentez ile karakterize edilen bir teoridir. Öncelikle 'tez' adında bir fikir, teori ya da hareket verilir, bu tür tezler çoğunlukla karşıtlarını da üretirler, bu teze karşıt olan yeni teze ise anti-tez denir. Tez ve antitez arasındaki mücadele, bir anlamda hem tezin hem de antitezin görelî değerini kabul ederek, yani esasî korumaya çalışarak ve bir anlamda hem tezi hem de antitezi aşacak bir çözüm gelişene kadar sürer (Popper, 1940, s. 404). Bu noktada tez ve anti tezi içerisinde barındıran ama aynı zamanda onları aşarak yeni bir tez biçimini alan sentez ortaya çıkar. Eğer sonuç tatmin edici değil ise diyalektik işleyiş devam eder. Oysa rakip teori olarak ortaya konan deneme yanılma yönteminde tatmin edici olmayan bir sonuç reddedilir veya ortadan kaldırılır (1940, s. 406). Bu noktada Ural, diyalektik işleyişin 'çelişik yargılar karşısında aklımızın bizi bu tür yargıları genel bir çerçeve içinde bir arada düşünmeye sevk etmesiyle' ortaya çıktığını belirtmektedir (Ural, 2017, s. 189). Bu yönüyle diyalektik, bir kanıtlama aracı olarak mantıktan ayrılarak sentetik bilgi sağlayan bir keşif yöntemi olarak görülebilir. Bu bağlamda filmlerin kavramsal yapısında apaçık olmayan bir gerçeğin ortaya çıkartılması olarak bir keşiften bahsedebiliriz.

Anlatılardaki ilk kavram olarak 'yaşam' kavramını ele alırsak, 'yaşam' tümel bir kavramdır. Tümel olarak var olan her tür yaşamı kapsamaktadır. Diğer yandan tümel yaşam kavramının tikel, özgül olarak bir tikel yaşamdan söz edilebilir. Bu tikel olumlu kavram

her canlı varlığın yaşamını sürdürme isteği anlamında Conatus olarak tanımlanabilir. Kavram ilk olarak değilse de en etkili ve vurucu şekilde filozof Baruch Spinoza tarafından kullanılmıştır. Spinoza'ya göre insan eylem ve istemlerinin en temelinde inildiğinde bulunan şey Conatustur; yani yaşama isteğinin kendisidir (Spinoza, 2014, s. 211). Bu yaşam, bir biçim ya da bir tarz belirtmeksizin saf, ilkel haliyle yalnızca yaşama ve hayatta kalma arzusudur. Bu insanın da bir parçası olduğu canlılar bütününe en bariz ve ortak özelliği olarak ortaya çıkar görünür. Nitekim genel olarak edimleri göz önünde bulundurulduğunda insanların büyük bir kısmının doğal bir arzu olan Conatus'un, istemenin farklı katmanlarla sarılmış bir şekilde insan eylemlerinin temel motivasyonu olmaya devam ettiği görülebilir.

Anlatının ikinci kavramı 'ölüm' kavramıdır. Ölüm, herhangi bir varlığın yok olması ya da ortadan kalkması olgusundan farklı olarak hayat barındıran bir varlığın bu ayırt edici yönünü yitirmesi ve yaşamdan kopması anlamına gelmektedir. Bu anlamda bir kaya ölemez ama bir ceylan ölür. Tümel olarak ölüm bir eskatolojiye işaret edebilir. Tüm canlıların ölümü. Bu ölüm tasavvurunun pek çok dinin en nihayetinde gerçekleşeceğine inandığı 'son' kabulüyle örtüştüğü söylenebilir (Zygulski, 2022, s. 16). Bunun yanı sıra ölüm kavramının tikeli, özgül karşılığı tüm canlıların değil yalnızca belli orandaki canlıların ölümüne işaret etmektedir; yani tüm serçelerin değil 50 serçenin ölümü söz konusudur.

Bu noktada konudili oluşturan kavramlardan ilki yaşam kavramının tikeli olan conatus kavramı olarak karşımıza çıkarken sığ bir okuma durumunda karşıt olarak kurulan kavram tümel ölüm kavramıdır. Ancak yukarıda bahsi geçen diyalektik süreç bu aşamada ortaya çıkmaktadır. Ele alınan anlatıların yüzeysel bir gözlemi yaşam (Conatus) ve Ölüm kavramı karşıtları arasında oluşan yüzeysel bir çıktı verecektir: (SaP – SeP). Lakin yapıların bir alt katmanına erişildiğinde Yaşam ve Ölüm kavramlarının tikellerinin yani alt karşıtlıklarının birer karşıt tez olarak sunulduklarında ortaya bir sentez yani anlatıların bariz kavramların ötesinde sunduğu yeni bir tez belirlemektedir. Buna göre anlatıların konudil sıfatlarından bağımsız, merkeze aldıkları öznelerin yani kahramanların eylem ve motivasyonları Yaşam tümelinin tikeline yani Conatus kavramına dayanmaktadır. Oysa anlatının sunuş biçimi bu öznelerin bizzat tümel yaşamını önceliyormuş mesajı vermektedir.

Buna karşın, karşıt anlatı özneleri olarak ortaya çıkan karakterlerin ölüm kavramı temelinde hareket ettiği izlenimi verilmektedir ancak hakikat tam tersidir. Yani karşıt karakterler de yaşam kavramı bağlamında hareket etmektedirler. Lakin bu yaşam, Ölüm kavramının Yaşam kavramıyla dolayımından türemektedir. Bu anlamda ölüm kavramı ve yaşam kavramının oluşturduğu karşıtlığın çelişikleri tez ve antitezin bir bütünlüğünü sunmakta ve yeni bir tez olan sentezi ortaya çıkarmaktadır. Bu anlamda ölümü hedefler görünen bu özneler aslında yaşam tezinin ölüm antiteziyle dolayımlanmasıyla ortaya çıkan sentezini savunmaktadırlar. Söz konusu bu tez ise basitçe 'Bazı yaşam olmayanlar ölüm değildir' (SoP) önermesidir. Yani anlatının kahramanları Yaşam kavramının tikel olumlu yapısını talep ederken karşıt anlatı özneleri Yaşam kavramının çelişigi üzerinden tümel olarak Yaşam kavramının kendisini talep etmektedirler. Anlatıdaki iki karşıt yapının nesne olarak belirledikleri şey bir ve aynı şeyin yani Yaşam'ın farklı perspektifleridirler. Karşıt anlatı özneleri yaşamın var olan potansiyel tehditlere karşı devamlılığının garantiye alınması niyetiyle yaşam kavramını bir dolayımın, bir momentin ardından 'özneleşmesi' sonrası bir aşamada isterken, anlatıların kahramanları var olan statüğün devamlılığını,

elde olanın korunumunu içgüdüsel bir hayatta kalma davranışı çerçevesinde nesne edinmektedirler.

Temel Yapının Söylemsel Karşılığı

Hali hazırda belirtildiği üzere ele alınan filmler dünyanın doğal ekolojik dengesinin düzeltilmesi, böylece insanlar ve diğer canlılar için yaşanabilir bir ortamın mümkün olması amacıyla öznelerce söz konusu ekolojik dengenin bozulmasındaki en önemli faktör olarak görülen insan nüfusun -bu insanların iradeleri dışında- azaltmaya çalışan karşıt anlatı özneleri (Ö1) ile onları bu eylemi yapmaktan alıkoymak için çabalayan karakterlerin (Ö2) (kahramanların) arasında geçmektedir. Bu anlamda Ö1'lerin Yaşam kavramını (N1) değer nesne olarak belirlediği görülür (Ö1 => N1), onlar için Ölüm kavramı (N2) yalnızca kipsel bir nesne olarak yani değer nesne olan Yaşam'a ulaşmak için sahip olunması gereken nesne olarak görülür ve bu çerçevede eylemler: [(Ö1 V N1) => (Ö1 \wedge N2) => (Ö1 \wedge N1)].

Öte yandan anlatıların esas kahramanları (Ö2'ler) da aynı şekilde Yaşam kavramı temelinde hareket ederler. Ancak bu temel değinildiği üzere hayatta kalma isteğinin (Conatus), yaşamın devamlılığı arzusunun içgüdüsel ve dolayısıyla daha ilkel bir yapısıyla, var olan yapının, yaşamın korunumu uğruna bir tür refleks olarak ortaya çıkmaktadır: [(Ö2 \wedge N1) => (Ö2 \wedge N1)]. Bu bağlamda Yenilmezler: Sonsuzluk Savaşı dışında anlatılardaki başlangıç durum sözcüğü (dS1) gerçekleşen edim sözcüğü (eS) sonucu değişim göstermemektedir ve sonuç durum sözcüğü (dS2) başlangıç durum sözcüğünden çok uzak bir noktaya düşmez: [(dS1 \wedge eS2) => (dS1 \approx dS3)].

Sonuç

Göstergibilim yalnızca kısıtlı bir alanda uzmanlaşmış ve bunun ötesini konu edinmeyen bir yaklaşım olmaktan çok insanın ilişkiye girdiği, ürettiği ve kullandığı her türlü unsuru belli bağlam ve düzlemde anlam içeren göstergeler olarak yorumlamaya çalışan bir yaklaşımdır. Bu çerçevede, göstergibilimin birincil önceliği ele aldığı materyalin ardındaki anlamın ortaya çıkarılmasını sağlamak ve bunu sağlayacak araçları edinmektedir. Göstergibilim tarihi boyunca farklı düşünürler tarafından pek çok çözümleme yöntemi önerilmiştir ve bu yöntemlerin pek çoğu halen kullanılmaktadırlar (Tuncer, 2020, s. 79). Geleneksel yöntemlerin ele alınan nesnelere çoğunlukla birkaç farklı yönden yani bağımsız şekilde, bağlamla dolaylı şekilde, kültürel ya da tarihsel düzlemde ele aldıkları görülmektedir. Böylece gösteren, gösterge, gösterilen, düz anlam, yan anlam, yan anlamın yan anlamı gibi çeşitli kategorilerin yanında nesnelere temelindeki karşıt kavram çiftleri göz önünde bulundurularak yapılan çözümler de bulunur. Lakin bazen ne farklı düzlemdeki yaklaşımlar ne de anlatılarda bariz görünen karşıtlıklar kimi zaman anlatının özündeki anlamı ortaya çıkarmak için yeterli olabilir.

Nitekim çalışmada incelenen iki filmin literatürde bu çalışmadakine benzer bağlamlar temelinde farklı noktalardan ele alındığı görülmektedir. Öncelikle dünyadaki besin oranının aritmetik biçimde artarken nüfusun geometrik artışı bağlamında aşırı nüfus artışı ve küresel bir katastrofi arasında kaçınılmaz bir bağ öngören Malthus teoreminin bu filmlerin alt metninin önemli bir noktası olduğu konusunda bir ortak yargı olduğu görülmektedir. (Alonso, 2018; Bergthaller & González, 2018; Kragstbjerg, 2021). Nitekim kültürün devamlılığı için nüfusun doğal ve kültürel olaylar sayesinde kontrol altında tutulmasının gerekliliğine dair çarpıcı fikri öne süren ilk kişi Malthus'tur.

Bunun ötesinde Laskar, Zobrist'in dünya görüşünü derin ekolojizm, eco-terörizm ve anti-antroposentrizm ile karşılaştırır ve bu yönelimlere yakın olmak bir yana Zobrist'in rahatsız edici oranda antroposentrik olduğunu öne sürer; ona göre Zobrist'in insan genetiğine dair tüm çalışmaları temelde antroposentrik bir edimdir (Laskar, 2018, s. 7). Bu bağlamda her ne kadar Zobrist'in her tür eylemi ahlak dışı olduğu apaçık olsa da Rachmawati doğru ve yanlış kişinin felsefi düşünce ve inançlarına bağlı olduğunu ve bu durumun Zobrist için de geçerli olabileceğini belirterek karakterin gri doğasını vurgular (Rachmawati ve ark., 2020, s. 33).

Thanos açısından bakılacak olursa Vang eskatolojik anlatıların biosentrik ve antroposentrik olmak üzere ikiye ayrıldığına vurgu yaparak Thanos'un mitolojik kökenli ve ölüm anlamındaki isminin biosentrik bir kıyamete işaret ettiğini ifade eder (Vang, 2019, s. 8). Öte yandan Thanos'un eylemleri diğer varlıkların ve kendisinin bakış açısından tehdit ve kurtuluş olmak üzere iki anlatı şeklinde okunabileceği ifade edilmektedir. Bu bağlamda Mastebroek, Thanos'un sahip olduğu güç ve ideal bağlamında 'doğanın işini görmek için kullandığı bir araç' olarak okunabileceğini -muhtemelen Thanos'un da kendisini bu şekilde gördüğünü- ve karşıt okuma yapılacak olursa, temel olarak eyleminin kötü bir amaca yönelik olmadığını dahi söylenebileceğini belirtir (Mastebroek, 2020, s. 53).

Ele alınan filmler ve benzer filmlerin literatürde farklı perspektifler merkeze alınarak çalışıldığını görmek mümkündür. Bu durum, söz konusu yapımların içeriklerinde izleyiciye bariz şekilde sunduklarından fazlasını barındırdıkları düşüncesinin bir sonucu olarak görülebilir. Öte yandan bu filmlerin zeminini oluşturan düşünsel temellerin filmlerin anlaşılması için birincil önceliğe sahip olduğunu, filmlerin farklı katmanlarının farklı şekillerde pek çok kez analiz edilse de her defasında yeni bir girişime ihtiyaç duyuluyor olması gerçeğini göz önünde bulundurarak bir kez daha söyleyebiliriz.

Bu gerçek göz önünde bulundurularak yapılan bu çalışmada iki sinema filmi ikili kavram karşıtlıklarının ötesini görmeyi mümkün kılan diyalektik bir yaklaşımla ele alınmıştır. Bu noktada bu çalışmanın ele alınan anlatılar üzerinden herhangi bir etik yargıda bulunma niyetinin olmadığı da unutulmamalıdır. Çalışma neticesinde gerçekleştirilen detaylı göstergebilimsel analiz sonucunda anlatılarda kahraman olarak nitelenen öznelerin eylemlerinin temelinde kendilerinden beklendiği üzere bütünü düşünen bir yaklaşımdan ziyade daha çok kendisine verilen göreve dayanarak veyahut içgüdüsel bir koruma/korunma duygusuyla hareket ettikleri görülmüştür. Halbuki anlatıların tonunda söz konusu kahramanların tek ve mutlak doğrunun izindeki özneler oldukları hissi verilmektedir. Bunun yanı sıra karşıt özneler yani antagonistler olarak konumlanan karakterlerin ise mevcut hakikatlerden yola çıkarak belirledikleri bir ideal doğrultusunda -başta insan olmak üzere tüm yaşamı korumak- hareket ettikleri ve bu amaç ışığında kendi yaşamlarından vazgeçmek dahil her şeyi uygulanabilir kabul ettikleri görülmüştür. Çalışmada bu söylemsel gerçeklerin kavramsal temelleri, geliştirilen diyalektik yaklaşımla olanca açıklığıyla gözler önüne serilmeye çalışılmıştır. Bu amaçla öncelikle kavramsal ikili karşıtlıklar ortaya konmuş ancak bu yapıların filmlerin söylemsel içeriğiyle uyussa da temel içeriğini ıskaladığı görülmüş bunun üzerine mantıksal bir diyalektik işletilmiştir. Buna göre yapılan analizde protogonistlerin salt hayatta kalma istemi, diğer bir deyişle Spinoza'nın conatus olarak tanımladığı tikel yaşam istemi temelinde hareket ettikleri görülmüştür. Öte yandan anlatıların antagonistlerinin de hayatta kalma talebi doğrultusunda hareket ettikleri görülse de belirleyici bir fark tespit edilmiştir. Antagonistler, diğerlerinin aksine, ölüm kavramının tikel altığı yoluyla tümel yaşam

kavramı ideali uğruna eylediği görülmüştür. Bu ise açıkça tikel olanı, yalnızca şu anda olanı değil, tümel yani türsel ya da tüm yaşam barındıran varlıkları içeren bir hayatta kalma talebidir.

Bu çalışma sonucunda ortaya koyduğumuz analiz yaklaşımı ve uygulaması gelecekte yapılacak her tür kültürel üretimin söylemsel anlamının ötesinde kavramsal yapısının anlaşılmasında kayda değer bir rol oynayacağını umuyoruz. Bu bağlamda akla öncelikle -belirli, keskin ayrımlardan ziyade yoruma açık, eleştirel özellikleriyle- modern dönem sonrası yapımlar/üretimler gelmelidir.

Kaynakça

- Alonso, I. (2018). Inferno Unleashed: Dan Brown's Uncomfortable Solution to Overpopulation. *European Journal of Literature, Culture and Environment*, 82-93.
- Bergthaller, H., & González, M. C. (2018). Population, Ecology, and the Malthusian Imagination: An Introduction. *Ecozono*, 9(1), 1-10. <https://ecozona.eu/article/view/2484>
- Brown, D. (2013). *Cehennem (Inferno)* (İ. Demir & P. Demir (trans.); 1st ed.). Altın Kitaplar.
- Cante, R. C. (1999). HIV, Multiculturalism, and Popular Narrativity in the United States: Afterthoughts on "Philadelphia" (and Beyond). *Narrative*, 7(3), 239-258. https://www.jstor.org/stable/pdf/20107187.pdf?casa_token=si_H4q3MBLoAAAAA:5olqdq0RR89jN4i6iUAITQ06R3Iih7e3v757n5YQy0MoJ-UQ90HIzZgph6MmRtaaayC-97R-NOKpyllw6vcFiiEll4HX3gZRzrHtTQXIwroMPr_MKPIJ
- Cevizci, A. (2021). *Felsefe Tarihi* (S. Köseoğlu (ed.); 11th ed.). Say Yayınları.
- Diker, C. (2020). Bir Anti-kahraman Anlatısı Olarak Joker Filminin Postmedrnite Perspektifinden İncelenmesi. *Sinecine*, 11(2), 268-299. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1085627>
- Dixon, D. (2022). Artistic (Counter) Speech. *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*, XX(August), 1-11. <https://www.eupublishing.com/doi/full/10.3366/film.2022.0195>
- Güneş, A. (2012). Çağdaş Bir Çözümleme Yöntemi: Göstergibilim. *NWSA-HUMANITIES*, 33(10), 348-352. http://dx.doi.org/10.1016/j.actamat.2015.12.003%0Ahttps://inis.iaea.org/collection/NCLCollectionStore/_Public/30/027/30027298.pdf?r=1&r=1%0Ahttp://dx.doi.org/10.1016/j.jmrt.2015.04.004
- Kellner, D. (1991). Film, Politics, and Ideology: Reflections on Hollywood Film in the Age of Reagan. *Velvet Light Trap*, 5(1), 145-148. <https://doi.org/10.26613/ESIC.5.1.231>. 15 Aralık 2022 tarihinde pages.gseis.ucla.edu/faculty/kellner/essays/filmpoliticsideology.pdf adresinden edinilmiştir.
- Kragstbjerg, T. M. (2021). The Malthusian Alternative and Overpopulation in Avengers: Infinity War and Avengers: Endgame. *Leviathan: Interdisciplinary Journal in English*, 7. <https://doi.org/10.7146/lev.v0i7.125338>
- Laskar, S. (2018). The Overpopulation Apocalypse and Anthropocentric Bioterrorism in Dan Brown's Inferno. *An Interdisciplinary Journal of Literary Studies*, III(ii), 1-10. <https://zenodo.org/record/1318969#.YhC1suhBy5c>

- Mastebroek, C. (2020). *Masking the Destructive Force of a Dying Climate* (Issue August) [Redbound University]. <https://theses.ubn.ru.nl/handle/123456789/11012?locale-attribute=en>
- Özarslan, Z. (2019). *Sinema Kuramları - 1* (Z. Özarslan (ed.); 3rd ed.). Su Yayınları.
- Popper, K. R. (1940). What is Dialectic? *Mind Association*, 49, 403–426.
- Rachmawati, D. L., Dharmawanti Kurnia, F., & Mustofa, A. (2020). The Moral Philosophical Analysis As Reflected on Dan Brown's Inferno. *Jurnal Pendidikan Bahasa Inggris*, 26(1), 26–39. <https://doi.org/10.26618/exposure.v9i1.2892>
- Rifat, M. (2018). *Homo Semioticus ve Genel Göstergibilim Sorunları* (K. Erdur (ed.); 3rd ed.). Yapı Kredi Yayınları.
- Shaul, D. (2022). Hegel and Hitchcock's Vertigo : On Reconciliation. *Film-Philosophy*, 26(2), 196–218. <https://doi.org/10.3366/film.2022.0195>
- Spinoza, B. de. (2014). *Ethica* (E. Çoraklı (ed.); Ç. Dürüşken (trans.); 7th ed.). Alfa Yayınları.
- Statista. (2022). *Filmed entertainment revenue in selected countries worldwide in 2019*. Statista. <https://www.statista.com/statistics/296431/filmed-entertainment-revenue-worldwide-by-country/>
- Tuncer, E. S. (2020). Göstergibilimin Çözümleme Modelleri Işığında Reklam Anlatıları. *Atatürk Üniversitesi İletişim Dergisi*, 20, 73–102. <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1091022>
- Uluç, G., & Küngerü, A. (2018). Sinemada Arapların temsiline bir örnek: "Keskin Nişancı" filmi. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, 68, 1–13.
- Ural, Ş. (2017). *Temel Mantık* (4th ed.). Çantay Yayınları.
- Vang, J. (2019). *Avenging the Anthropocene* [Linneuniversitetet]. <https://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1332916&dswid=-9353>
- Yiğitbaşı, K. G. (2018). Analyzing the Children's Book The Journey Using Greimas' Semiotic Analysis. *Middle East Journal of Refugee Studies*, 3(1), 53–79. <https://doi.org/10.12738/mejrs.2018.3.1.0005>
- Zygulski, P. (2022). Catholic Eschatological Imagination and the Mystics of Fire: Possible Perspectives for a Muslim-Christian Dialogue. *Religions*, 13(3), 1–23. <https://doi.org/10.3390/rel13030219>

Inferno and Avengers: Infinity War Films in the Framework of Dialectical Semiotic Approach

Muhammed Oğuzhan ŞAHİN (MA Student)

Çiğdem ÇALAPKULU (Asst. Prof. Dr.)

Extended Abstract

The value of cinema as the seventh art and its impact on people is indisputable. As a matter of fact, cinema was accepted as an art shortly after its invention and many different theories were formed about it (Özarslan, 2019, p. 9). First of all, cinema, which was appreciated in Europe, started to rise in the USA and created a dominance that continues until today as it is known as Hollywood cinema. So much so that today it is seen that the total value of the US film industry is 91 billion dollars, and the earnings in 2019 is 36 billion dollars. This amount is more than the combined revenue of the second, third and fourth largest film industries after Hollywood (Statista, 2022). Beyond being an entertainment tool, the potential qualities of cinema such as influencing and directing large masses on different issues and manipulating their judgments make cinema one of the main actors of the age of masses. With these features, cinema can be considered as an important part of the concept of cultural imperialism: In this frame, cinema has the potential to dramatically change and transform people's perceptions and judgments as a medium in which certain cultures, beliefs, truths and wrongs are presented to people in different structures and forms. (Vang, 2019, p. 1). As Cante ve Uluç & Küngerü has stated that these effects can be quite negative as well as positive (Cante, 1999, p.243; Uluç & Küngerü, 2018, p.4). Films, and their structure and features are also changing and keeping up with the spirit of time as like everything else. So that films are have become more ambiguous and tented to contain more complex subjects and characters. In this context, Kellner states that films that are products of popular culture are polysemous and require multiple analysis (Kellner, 1991 as cited in Çelik & Kirel, 2019, p. 4). Similarly, Diker states that the nature of basic distinctions such as good and bad started to change with the post-modern period, and according to him, it seems that many films now take on a multilayered, multi-meaning structure (Diker, 2020, p. 1). In this context, in this study, these distinctive aspects of two Hollywood films, which have a nature that can lead to a polysemy and an ethical dilemma with their characters, genres and motivations, are discussed with a semiotic approach. According to this, the subject of 2 different antagonists who think that the overpopulation phenomenon in the world threatens nature and humanity as a species and that an urgent/radical solution should be found and acts in this direction, and the protogonists who try to maintain the status quo in the context of their mission. These two films (Inferno 2016 and Avengers 2018) are analyzed in detail within the framework of semiotic theory, the general structure of the narratives, especially the aims, actions and motivations of the characters. Semiotics is an approach that tries to interpret all kinds of elements that people interact with, produce and use as indicators that contain meaning in a certain context and plane, rather than being an approach that specializes in only a limited area and does not deal with anything beyond that. Within the framework of this nature, its primary priority is to reveal the meaning behind the material it deals with and to acquire the tools to achieve this. In the study, fundamentally Greimas's three-stage semiotics approach is used. This semiotic theory, which is developed by Greimas consists of three stages and is listed as follows from the

surface to the deep: discourse analysis, narrative analysis and finally basic structure analysis (Rifat, 2018, p. 37). Greimas has constantly developed his scientific approach, which he put forward as a design, instead of exhibiting a descriptive science approach with fixed and unchanging rules (Güneş, 2012, p. 39). In this context, it has been seen in the study that the traditional method is not sufficient to reveal the structure on which the narrative objects are built and consequently in this study, a new semiotic analysis stage called 'dialectical semiotic schema' has been offered. This approach has been developed on the basis of dialectical logic, which makes it possible to acquire new knowledge with the achieved synthesis and is accepted as a method of discovery, unlike basic logic (Ural, 2017, p. 179). While the fundamental concepts of freedom-dependence, which are among the core concepts of the narratives discussed in this framework, are analysed by using the traditional semiotic quadrilateral, the other fundamental concepts, death-life, are discussed within the framework of the dialectical semiotic scheme which basically makes it possible to reveal the hidden and direct relations of the mentioned concepts with the actors in the narrative by reaching to synthesis derived from the concept' sub-oppositions. As a result of the semiotic analysis carried out, it has been seen that the subjects described as protagonists in the narratives act based on the task assigned to them or with an instinctive sense of protection rather than an approach that considers the whole, as expected from them, on the basis of their actions. However, in the tone of the narratives, it is easily seen the claim that the protagonists in question are subjects on the trail of the only and absolute truth. In addition to this, it is understood that the characters who are positioned as opposite subjects, that is, antagonists, act in line with an ideal they have determined based on their values and the existing truths - to protect all life, especially human beings - and they see everything as permissible, including giving up their own lives for this purpose. This study reveals the conceptual foundations of these discursive facts with the dialectical approach developed with the usual clarity. Accordingly, in the analysis made, it was seen that while the protagonists acted on the basis of the particular will to life, which Spinoza defined as the conatus, it was seen that the antagonists acted for the ideal of the concept of universal life through the particular way of the death concept.

Keywords: Semiotics, Dialectic, Cinema, Hollywood, Evil.

Bu makale **intihal tespit yazılımlarıyla** taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

This article has been scanned by **plagiarism detection softwares**. No plagiarism detected.

Bu çalışmada "**Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi**" kapsamında uyulması belirtilen kurallara uyulmuştur.

In this study, the rules stated in the "**Higher Education Institutions Scientific Research and Publication Ethics Directive**" were followed.

Yazarların çalışmadaki **katkı oranları**; birinci yazar %70, ikinci yazar %30.

Contribution rates of the authors in the study; first author 70%, second author 30%.

Çalışma kapsamında herhangi bir kurum veya kişi ile **çıkar çatışması** bulunmamaktadır.

There is no **conflict of interest** with any institution or person within the scope of the study.